

Datum
1998-12-29

Vår beteckning
070302-9805075

Ert datum

Er beteckning

Regeringen
Kommunikationsdepartementet
Enhet 2
103 33 STOCKHOLM

Redovisning av uppdrag ang sjöutbildning

Sjöfartsverket har regeringens uppdrag att bedöma och redovisa det samlade behovet av utbildning för yrken inom sjöfarten. En sådan redovisning lämnas i bifogade promemoria, "Den svenska sjöfartsutbildningen".

Sjöfartsverket återkommer i frågan under våren 1999 i enlighet med regeringsbrevet för budgetåret 1999.

Anders Lindström

Jan-Olof Selén

För kännedom:

Chalmers Tekniska Högskola
Högskolan i Kalmar
SEKO-Sjöfolk
Sveriges Fartygsbefälsförening
Svenska Maskinbefälsförbundet
Sveriges Redareförening
Sjöfartens Utbildningsinstitut

Den svenska sjöfartsutbildningen

Sjöfartsverket har regeringens uppdrag att bedöma och redovisa det samlade behovet av utbildning för yrken inom sjöfarten.

Utbildningen har till uppgift att möta de ökade krav som ställs på en effektiv och säker sjöfart och för utveckling av den maritima sektorn. Politiska beslut om sjöfartspolitiska åtgärder och närings bedömning av dessa är viktiga förutsättningar för att bedöma behovet av utbildad personal inom sjöfarten. De förutsättningar som nu gäller för sjöfartspolitiken - återbetalning av de anställdas skatter, en uppräknig av bidraget avseende sociala avgifter till 58 000 kronor per anställd samt möjlighet för rederierna att anlita tillfälligt anställd personal enligt de så kallade TAP-avtalen - ger de svenskflaggade fartygen en förbättrad situation och därmed större uthållighet i den internationella konkurrensen. Fortfarande råder dock en osäkerhet kring färjetrafiken, dels beroende på statliga stödinsatser i våra grannländer, dels på den fortsatta behandlingen av tax free-frågan.

Flera utredningar har gjorts under 1997 och 1998 angående tillgång och behov av sjöbefälsutbildning. Erik Nordströms rapport (1997), som gjordes på Sjöfartsverkets uppdrag, beskriver den allt större bristen på kvalificerade sjöbefäl. Han konstaterar dock att tillströmningen till sjöbefälsskolorna är god och att antalet utbildningsplatser har ökat. Nordström pekar i sin rapport på att Sveriges anslutning till STCW 95 (The International Convention on Standards of Training, Certification & Watchkeeping for Seafarers), som lägger starkare vikt vid praktiska färdigheter och omborderfarenhet, samt den snabba teknologiska utvecklingen av fartyg och fartygsdrift kräver en förändrad utbildning. Det leder till att behovet av kompetenshöjande fort- och vidareutbildning ökar för alla personalkategorier. Vidare anser Nordström att sjöbefälsutbildningen behöver internationaliseras både språkligt och innehållsmässigt för att kunna följa med i utvecklingen inom sjöfarten. Detta är särskilt viktigt med tanke på att många svenska befäl i ökande utsträckning söker anställning på utländska fartyg.

PM

Datum

1998-12-21

I sin rapportserie 1998:18 R följer Högskoleverket upp kritiken i Nordströms rapport och betonar vikten av att internationalisera sjöbefälsutbildningen. Högskoleverket anser emellertid att den svenska sjöbefälsutbildningen har god yrkesrelevans och ger godkänt vad gäller utbildningens uppfyllande av internationella krav på kunskaper och färdigheter för avsedda behörighetsbevis. Däremot föreligger vissa brister i fråga om högskolemässighet i övrigt. Ingen utbildning av lärare i sjöbefälsämnen förekommer inom högskolan och inte heller någon forskning eller forskarutbildning inom sjöbefälsutbildningens karaktärsämnen. Handledarkompetens saknas ofta vid den fartygsförlagda, liksom varvs- och verkstadsförlagda, utbildningen. Utbildningsprogrammen karaktäriseras som utlärande, undervisningstunga och lärarledda med litet utrymme för självständigt arbete och eget ansvar för studenten.

Under hösten 1998 har Birger Bäckström lagt fram slutbetänkandet i utredningen om sjöfartens struktur- och kapital-situation, SOU 1998:129. Utredningen visar att det råder brist på befäl. Liksom Nordström pekar Bäckström på att teknikutvecklingen förändrat de traditionella arbetsuppgifterna och att det krävs nya och annorlunda kunskaper. Behovet av djup specialkunskap har ersatts av behovet av helhetssyn och förmåga att applicera tekniska hjälpmedel och lösningar i operativt arbete. Det i sin tur ställer nya krav på en generell och bred högskoleutbildning som även ser till näringens behov. Ändå tvekar rederierna att anställa nyutexaminerade sjöbefäl utan tidigare erfarenhet. Samtidigt är medelåldern bland befäl från OECD-länderna hög. Detta är ännu mer påtagligt i den svenska handelsflottan där 2000 av 6800 svenska sjöbefäl är äldre än 50 år. Vidare kan bl a nämnas Sjöfartsverkets rekryteringsbehov av lotsar. För att det skall finnas ersättning till dessa befäl när de går i pension behövs i genomsnitt 250 utexaminerade befäl per år de närmaste 15 åren.

Sjöbefälsutbildning finns vid Högskolan i Kalmar och på Chalmers Tekniska Högskola. Sveriges ratificering av den internationella konventionen STCW-95 har förändrat högskolornas planering, genomförande och kvalitetssäkring av sjöbefälsutbildningen. En försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning (KY-utbildning) bedrivs vid Sjöfartsseminariet på Tjörn. Rekrytering till högskoleutbildningen sker normalt från gymnasieskolans naturvetenskapliga program eller dess energiprogram med fartygsinriktning. En viss rekrytering sker också av personer med praktiskt erfarenhet av arbete till sjöss. Det kan samtidigt noteras att ett stort antal personer med praktisk erfarenhet från arbete till sjöss av olika slag söker vidareutbildning genom kvalificerade yrkesutbildningar som bedrivs på olika håll i landet.

PM

Datum

1998-12-21

Efterfrågan på kvalificerat sjöbefäl är liksom antalet sökanden till sjöbefälsskolorna stort. Detta - tillsammans med det faktum att medelåldern för kvalificerade sjöbefäl idag är hög - talar för en gynnsam arbetsmarknad efter avslutad examen. Antalet utbildningsplatser och antalet utexaminerade är emellertid inte tillräckligt. Enligt Högskoleverkets rapport uppgår antalet examinerad läsåret 96/97 till drygt 230. Då skall samtidigt noteras att en del nyexaminerade söker sig till yrken i land.

Räknas även den internationella efterfrågan på sjöbefäl in liksom det växande kravet på ökad kompetens finns det utrymme för att öka intagningen ytterligare. Sjöfartsverket vill i nuläget avvakta med att göra en närmare precisering av behovet. Utvecklingen av de nya sjöfartspolitiska förutsättningarna bör följas upp under våren. Vidare finns det en osäkerhet kring den svenskflaggade färjetrafikens konkurrensförutsättningar i avvaktan på behandlingen av Birger Bäckströms förslag och eventuella nya ställningstaganden beträffande tax free försäljningens framtid. En fråga av central betydelse för fortsatta utbildningssatsningar är också tillgången på praktikplatser. Den svenskflaggade handelsflottan räcker inte till för att garantera tillgången till utbildningsplatser ombord. Praktikplatsen är dessutom en kostnad för det enskilda rederiet. I Birger Bäckströms utredning läggs i den delen förslag om ett stöd till rederier som tillhandahåller platser för utbildning förlagd ombord på fartyg.

Kompetens och vidareutveckling är frågor som kommit allt mer i fokus inom sjöfarten. Utbildningsinitiativ som tagits på olika håll i landet har mött problem av varierande slag. Utan att i detta sammanhang närmare kommentera orsaker och möjliga lösningar finns det goda skäl att fortsättningsvis undersöka möjligheterna att på ett systematiskt sätt integrera kompetensutvecklande utbildning i det redan existerande utbildningssystemet. Det är viktigt att hitta former för att kunna utnyttja den resurs som personal med lång erfarenhet av sjöyrken och önskan att vidareutvecklas representerar. Detta kommer att få ytterligare relevans om de s k TAP-avtalen förverkligas enligt de intentioner som sjöarbetsmarknadens parter enats om. En ökad satsning på kompetensutveckling är en väg att möta risken för arbetslöshet för den svenska arbetskraften och som samtidigt kan medverka till att fylla behovet av sjöbefäl.